

DIREKTNI ZAHTJEV - TUŽBA OŠTEĆENOG LICA PREMA OSIGURAVAOCU

Mr Predrag Baroš*

Rezime: U materiji osiguranja od odgovornosti vlasnika i korisnika motornih vozila, iako oštećena lica nisu ugovorno vezana sa osiguravačem, ona imaju pravo da direktnom tužbom potražuju naknadu pretrpljene štete od osiguravača. Direktna tužba je od višestruke koristi, njen osnovni cilj je da pojednostavi i ubrza postupak likvidacije odštetnog zahtjeva i na taj način doprinese zaštiti oštećenih lica u saobraćajnim nezgodama. Gotovo svi zakoni uporednog prava u kojima postoji osiguranje od odgovornosti vlasnika i korisnika motornih vozila kao vid obaveznog osiguranja, predviđaju i direktnu tužbu, koja je u praksi našla široku primjenu. Mi ćemo u našem izlaganju ukazati na značaj direktne tužbe i na njenu primjenu u Bosni i Hercegovini kao i u zemljama u okruženju.

Ključne riječi: osiguranje od odgovornosti, motorna vozila, saobraćajne nezgode, odštetni zahtjev, direktna tužba, actio directa.

Pojam i značaj direktnog zahtjeva - tužbe

Direktni zahtjev predstavlja pravo trećeg lica koje je pretrpjelo štetu upotrebom motornog vozila, da zahtjeva naknadu štete neposredno od osiguravača kod koga je lice koje je odgovorno za štetu bilo osigurano. Zbog postojanja prava na direktni zahtjev oštećenog prema osiguravaču, odnosi koji se javljaju u oblasti obaveznog osiguranja od odgovornosti su drugačiji nego u drugim vrstama osiguranja.

Na značaj direktnog zahtjeva ukazuje i Evropska konvencija iz 1959. godine, koja članom 6 Aneksa 1 preporučuje nacionalnim zakonodavstvima

---

* Investiciono-razvojna banka Republike Srpske a.d. Banja Luka

da predvide mogućnost odnosno pogodnost oštećenim licima da prema osiguravaču, po osnovu zaključenog obaveznog osiguranja od odgovornosti, omoguće postavljanje direktnog zahtjeva (*actio directa*).

Postojanje punovažnog ugovora o obaveznom osiguranju nije uslov da bi oštećeni imao pravo na direktni zahtjev prema osiguravaču. Naime, pravo direktnog zahtjeva prema osiguravaču imaju oštećena treća lica i u slučaju kada je vlasnik odnosno korisnik motornog vozila, propustio da zaključi ugovor, tj. u slučaju kada je štetu prouzrokovalo neosigurano motorno vozilo.

Suština direktnog zahtjeva jeste u tome što oštećeni prema osiguravaču ima neposredno pravo na naknadu štete, tako da se između oštećenog i osiguravača uspostavlja odnos između povjerioca i dužnika.

U Republici Srpskoj Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim obaveznim osiguranjima od odgovornosti (u daljem tekstu: Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS)¹, članom 7 stav 6 propisuje da, svako lice oštećeno vozilom, čiji vlasnik ili korisnik podliježe obavezi osiguranja od odgovornosti, koje ima pravo da traži odštetu od vozača, bez obzira da li je to lice bilo unutar ili van tog vozila, ima neposredno potraživanje od osiguravača. Sličnu odredbu sadrži i član 8 stav 6 Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim obaveznom osiguranju od odgovornosti Federacije BiH (u daljem tekstu: Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila FBiH)².

U Srbiji ovo pravo predviđa član 87 Zakona o osiguranju imovine i lica, član 27 Nacrta zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju (u daljem tekstu: Nacrt novog zakona), kao i u Hrvatskoj član 20 i 21 Zakon o obveznim osiguranjima u prometu³, a bilo je predviđeno i svim dosadašnjim zakonima.⁴

Potraživanje po osnovu ugovora o osiguranju od odgovornosti oštećeno lice ostvaruje podnošenjem odštetnog zahtjeva društvu za osiguranje, a ukoliko ono ospori zahtjev ili na njega ne odgovori oštećeni može podnijeti tužbu sudu. Najnovije izmjene Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS⁵, podnošenje tužbe uslovljavaju prethodnim

---

¹ „Službeni glasnik RS” br. 17/05, 64/06 i 12/09.

² „Službene novine FBiH” br. 24/05.

³ „Narodne novine” br. 151/05.

⁴ Član 18 stav 1 Zakona o obaveznom osiguranju imovine i lica iz 1965. godine, član 18 stav 1 Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju iz 1968. godine, član 57 stav 1 Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica iz 1976. godine, član 95 stav 1 Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica iz 1990. godine.

⁵ „Službeni glasnik RS” br. 12/09.

podnošenjem odštetnog zahtjeva društvu za osiguranje (tužba podnesena protiv društva za osiguranje prije isteka rokova po kojima su društva za osiguranje i Zaštitni fond Republike Srpske dužni postupiti, smatra se preuranjenom), a isto rješenje u Srbiji usvaja Nacrt novog zakona.⁶

Direktni zahtjev-tužba predstavlja zaštitu žrtava saobraćajnih nezgoda. Zaštita se prije svega ostvaruje u omogućavanju bržeg postupka u ostvarivanju naknade štete. Direktna tužba znači i sigurnost realizacije naknade štete. Solventnost društva za osiguranje je jedan od bitnih elemenata njihovog rada, pa to pretpostavlja potpunu i brzu naknadu štete oštećenim licima. U prilog tih konstatacija su i rješenja koja predviđa Zakon o obligacionim odnosima. I u slučaju kad je zaključeno dobrovoljno osiguranje od odgovornosti, oštećeno lice može zahtijevati neposredno od osiguravača naknadu štete koju je pretrpjelo događajem za koji je odgovoran osiguranik, ali najviše do iznosa osigurane sume.⁷

Pravo oštećenom da se direktno obrati osiguravaču priznaju i mnoge druge zemlje, to pravo predviđa: italijanski zakon iz 1969. godine, belgijski zakon iz 1956. godine, španski zakon iz 1962. godine, itd.

Izvor direktne tužbe

U vezi sa određivanjem izvora direktne tužbe pravna teorija poznaje više shvatanja:

Prema jednom shvatanju, direktna tužba izvire iz ugovora o osiguranju. Ovo shvatanje se ne bi moglo prihvatiti s obzirom da osiguravač nije ugovorno vezan sa oštećenim (ukoliko nije u pitanju ugovor u korist trećeg lica), a oštećeni bi imao pravo na naknadu štete koja mu je prouzrokovana upotrebom motornog vozila i u slučaju kad ugovor nije zaključen (neosigurano motorno vozilo). Treba naglasiti da iako neposredno pravo ne izvire iz ugovora između osiguranika i osiguravača, ovaj ugovor predstavlja važan instrument kojim se određuje sadržina tog prava i obim ovlaštenja, kao i subjekti pravnih odnosa.⁸

---

⁶ Prema članu 27 Nacrta novog zakona, potraživanje po osnovu ugovora o osiguranju od odgovornosti oštećeno lice ostvaruje podnošenjem odštetnog zahtjeva društvu za osiguranje. Ukoliko društvo za osiguranje ne odgovori na odštetni zahtjev u roku od 30 dana od dana prijema zahtjeva, oštećeno lice može podnijeti tužbu sudu, pa bi mogli zaključiti da Nacrt novog zakona ipak uslovljava podnošenje tužbe, prethodnim obraćanjem osiguravaču sa zahtjevom za naknadu štete.

⁷ Član 941 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima.

⁸ Šulejić, P., Pravo osiguranja, Beograd 2005, str. 405.

Prema drugom shvatanju, izvor direktne tužbe je u zakonu.⁹ Ali u krajnjoj liniji svi pravni odnosi se zasnivaju na zakonu, pa se ovo shvatanje ne prihvata.

Prema trećem shvatanju, pretrpljena šteta predstavlja izvor direktne tužbe. Dakle, osnov tužbe leži u pravu na naknadu štete za koju je odgovoran osiguranik. Ovo shvatanje je prihvaćeno i u sudskoj praksi.¹⁰

Određivanje izvora direktne tužbe je od značaja i u pogledu isticanja prigovora prema oštećenom, u odnosu na nadležnost, zastarjelost, u pogledu momenta nastanka direktnog prava, u pogledu odučivanja o zakonu koji se primjenjuje ako je odnos sa elementima inostranosti (zakon mjesta nastanka štete ili zakon mjesta zaključivanja ugovora o obaveznom osiguranju od odgovornosti).

Direktna tužba i odgovornost osiguranika

Osiguranje od odgovornosti obuhvata štetu koju je pretrpjelo oštećeno lice, a koju je osiguranik dužan naknaditi u skladu sa zakonom, uslovima osiguranja i ugovorom o obaveznom osiguranju od odgovornosti. Osiguravač je u obavezi da naknadi štetu za koju je odgovoran osiguranik, ali ne i štetu za koju ne postoji građanska odgovornost osiguranika. Dakle, građanska odgovornost osiguranika je gornja granica obaveze osiguravača prema oštećenom licu, što prihvata i sudska praksa.¹¹

---

⁹ Zastupljeno naročito u švajcarskom i francuskom pravu, vidi: Šulejić, P., *Osiguranje od građanske odgovornosti*, Beograd 1967, str. 124-5.

¹⁰ Obaveza osiguravajućeg zavoda... ima karakter zakonske obaveze za naknadu štete... pravni osnov za ostvarivanje zahtjeva za naknadu štete je pričinjena šteta i odgovornost štetnika za njenu naknadu. Treće oštećeno lice po osnovu naknade štete pričinjene motornim vozilom ostvaruje naknadu ne samo prema štetniku, nego i neposredno prema osiguravajućem zavodu. Time su jasno određeni i regulisani svi odnosi koji nastaju pričinjenom štetom od upotrebe motornih vozila...

Viši privredni sud, Sl. 1268/73 od 02.11.1973. godine.

¹¹ Zbog akcesorne prirode obaveze osiguravača da naknadi štetu po osnovu obaveznog osiguranja od odgovornosti, on ne bi mogao odgovarati ako uopšte ne postoji odgovornost za štetu na strani imaoca vozila.

Vrhovni sud Hrvatske, GŽ-657/72 od 11.04.1973. godine.

Ostvarivanje direktne tužbe

Bez obzira na sistem obaveznog osiguranja, odgovornost za štetu lica koje je štetu prouzrokovalo i dalje nije ukinuta. Oštećeni koji je pretrpio štetu upotrebom motornog vozila, može se zahtjevom za naknadu štete obratiti licu koje je za tu štetu odgovorno, bez obzira na zaključeni ugovor o obaveznom osiguranju.¹² Pored toga oštećeni se može sa zahtjevom za naknadu štete obratiti i osiguravaču.

Bez obzira što je odgovornost osiguranika pretpostavka za naknadu štete od strane osiguravača, utvrđivanje odgovornosti osiguranika nije uslov za podizanje direktne tužbe. Oštećeno lice može da podnese direktnu tužbu protiv osiguravača, bez prethodnog utvrđivanja odgovornosti osiguranika koji mu je štetu prouzrokovao.

Direktna tužba je nezavisna od tužbe prema osiguraniku, u sporu koji je pokrenut direktnom tužbom utvrđuje se odgovornost za naknadu štete, visina naknade i obaveza osiguravača.¹³

Oštećeno lice je u obavezi da podnese dokaze iz kojih se može utvrditi: da je osigurano lice prouzrokovalo štetu; da je odgovorno za pričinjenu štetu; da oštećeni nije doprinio nastanku štete; u čemu se sastoji šteta koju je oštećeni pretrpio. Učešće osiguranika u sporu pokrenutom

---

¹² Osiguranjem motornog vozila od odgovornosti za štetu pričinjenu trećim licima, osiguranik se ne oslobađa od odgovornosti prema licu kome nanese štetu upotrebom osiguranog vozila, već je takvim osiguranjem osiguranik sebi obezbijedio samo mogućnost da se od zavoda kod koga je vozilo osigurano regresira za iznos štete koju je isplatio oštećenom licu.

Viši privredni sud Beograd, P-770/70 od 13.04.1970. godine.

Iako osiguravač po propisima o obaveznom osiguranju neposredno odgovara oštećenom licu, oštećeni može svoj zahtjev ostvarivati i sam protiv štetnika – to je njegovo pravo, a ne dužnost... tužba protiv štetnika nije preuranjena.

Vrhovni sud BiH, Gž-1427/67 od 06.11.1968. godine.

U našem pravnom sistemu ne postoji za bilo koji slučaj odredba kojom osoba, inače odgovorna za štetu, ne bi odgovarala oštećenom zato što je sklopila sa osiguravajućim zavodom ugovor bilo o dobrovoljnom bilo o obaveznom osiguranju od odgovornosti.

Vrhovni sud Hrvatske, Gž-1931/70 od 10.02.1971. godine.

¹³ Zakon nije obaveza oštećenog da učini izbor tuženog, a još manje da bi mu, ako jednom učini izbor, uskratio da kasnije tuži onoga od dva obaveznika koji prvom tužbom nije obuhvaćen... oštećeni može za istu štetu da tuži zajedno osiguravača i štetnika ili svakog posebnom tužbom, jednog poslije drugog...

Vrhovni sud Jugoslavije, Rev. 21/69 od 11.02.1969. godine.

direktnom tužbom iako bi bilo korisno nije neophodno i ne predstavlja uslov za vršenje direktne tužbe.¹⁴

Odnos direktne tužbe i tužbe za naknadu štete

U pogledu odnosa između direktne tužbe prema osiguravaču i tužbe za naknadu štete, postavlja se pitanje da li su ove tužbe nezavisne jedna od druge i kakva je pravna situacija ako je po jednoj od tužbi donesena presuda.

Iako su sporovi između oštećenog i osiguravača i između oštećenog i osiguranika međusobno odvojeni, ipak između njih može postojati određena veza. Recimo, ukoliko je oštećeni dobio spor protiv osiguranika koji je odgovoran za štetu. Tom presudom kojom je osiguranik osuđen na naknadu štete, oštećeni dokazuje da je šteta koju je pretrpio prouzrokovana upotrebom motornog vozila osiguranika i da je za nju osiguranik odgovoran, tj. on dokazuje da je nastupio osigurani slučaj iz obaveznog osiguranja, pa ta presuda može da bude značajan dokaz i u kasnijem sporu između oštećenog i osiguravača.

Dakle, s obzirom da osiguravač nije učestvovao u postupku između oštećenog i osiguranika, kondemnatorna presuda u građanskoj parnici između oštećenog i osiguranika ne bi mogla imati prema osiguravaču karakter presuđene stvari, s obzirom da nije učestvovao u sporu,¹⁵ ali bi mogla da posluži kao dokaz oštećenom, kojim dokazuje postojanje odgovornosti osiguranika prema njemu, a što predstavlja uslov obaveze osiguravača.

Slična situacija postoji i u pogledu korišćenja presude iz spora između oštećenog i osiguravača u kasnijem sporu između oštećenog i osiguranika koji je odgovoran za štetu (npr. ako je oštećeni primio od društva za osiguranje naknadu samo dijela štete). I u takvom slučaju u sporu između oštećenog i osiguravača, da bi obavezao osiguravača na naknadu štete, sud je prvo morao da raspravi sve okolnosti vezane za odgovornost osiguranika, kao da je on sam tužen za naknadu štete, pa bi takođe i ova presuda imala određenu dokaznu snagu.

---

¹⁴ U tom pogledu je interesantan čl. 23 italijanskog zakona iz 1969. godine, prema kojem u parnicu protiv osiguravača mora da bude umješano i lice koje je odgovorno za štetu. Pozivanje štetnika u parnicu je dužnost oštećenog.

¹⁵ Pošto oštećeno lice nema pravo na naknadu štete i od osiguravača i od osiguranika, to činjenica da je jedan od njih pravosnažno osuđen da oštećenom naknadi cijelu štetu ili njen dio, nema nikakvog uticaja na ishod parnice pokrenute protiv drugog od njih.

Vrhovni sud Hrvatske, Gž-358/70 od 23.12.1970. godine.

Oštećeni može u isto ili u različito vrijeme tužiti radi naknade štete osiguranika koji je odgovoran za štetu i njegovog osiguravača. Osiguranik i osiguravač odgovaraju solidarno prema oštećenom licu, s tim što osiguravač odgovara samo do sume osiguranja koja je predviđena ugovorom o obaveznom osiguranju od odgovornosti.

Za razliku od kondemnatorne presude, odbijajuća presuda iz jednog odnosa ne bi imala uticaj u oblasti iz drugog odnosa.¹⁶

Ukoliko oštećeni kome je šteta prouzrokovana upotrebom motornog vozila jednom tužbom tuži osiguranika i osiguravača, prema stavu sudske prakse, ne bi se radilo o jedinstvenom, već o običnom suparničarstvu. Osiguranik i osiguravač su samostalne stranke, propuštanje radnje u pogledu jedne od njih ne mogu ni koristiti ni štetiti drugoj strani. Npr. samostalnost stranaka se ogleda u tome što osiguravač može osporavati da je nastupio osigurani slučaj i kad osiguranik priznaje da je odgovoran za prouzrokovanu štetu trećem licu. Žalba koju jedan od njih izjavi ne koristi drugome.¹⁷ Tako npr. ako osiguravač uspije sa žalbom tako što obaveza naknade štete bude umanjena ili ukinuta, a osiguranik nije uložio žalbu, u odnosu na njega presuda je postala pravosnažna i oštećeno lice se može obratiti osiguraniku za naknadu dosuđene štete. Takođe, ukoliko osiguranik uspije sa žalbom tako što obaveza naknade štete bude umanjena ili ukinuta, a osiguravač nije uložio žalbu na presudu, bez obzira što je osiguranik uspio sa žalbom i što je njegova odgovornost smanjena ili je oslobođen odgovornosti, pravosnažna i izvršna sudska presuda bi se morala izvršiti. «Međutim ako je osiguranik u žalbi isticao nove dokaze koji nisu bili poznati organizaciji za osiguranje pa je iz tih razloga uspio po žalbi, osiguravač bi mogao tražiti ponavljanje postupka u skladu sa odredbama Zakona o parničnom postupku».¹⁸

---

¹⁶ Ako je tužbeni zahtjev trećeg lica protiv štetnika pravosnažno odbijen zato što se treće lice nije žalilo protiv odbijajućeg dijela presude u odnosu na štetnika (osiguranika), takvo treće lice ipak ima pravo na naknadu štete od zajednice osiguranja ako može da dokaže odgovornost štetnika.

Vrhovni sud Hrvatske, Gž-657/72 od 11.04.1973. godine.

¹⁷ Sud je pogriješio što je prvostepenu presudu preinačio u pogledu drugotuženog zavoda za osiguranje – drugotuženi nije izjavio žalbu, pa je ta presuda prema njemu postala pravosnažna.

Vrhovni sud Jugoslavije, Rev. 5/73 od 07.02.1973. godine.

¹⁸ Filipović, A., Obavezno osiguranje od autoodgovornosti u Jugoslovenskom pravu, Beograd 2001. str. 309.

Odnos prema krivičnom postupku

Lice koje prouzrokuje štetu upotrebom motornog vozila, često čini i krivično djelo ugrožavanje javnog saobraćaja, pa pored postupka za naknadu štete postaje i subjekt krivičnog postupka. Zbog toga se postavlja pitanje odnosa ova dva postupka, a posebno uticaju krivičnog postupka na postupak naknade štete.

U praksi se najčešće protiv lica koje je odgovorno za štetu pokreće krivični postupak, a protiv njegovog osiguravača postupak za naknadu štete. Tada u parnici za naknadu štete koju je oštećeni pokrenuo protiv osiguravača, postojanje krivičnog djela vozača nije prethodno pitanje, niti je sastavni dio građanskog delikta, pa prema sudskoj praksi, parnični postupak se ne može prekinuti da bi se sačekalo pravosnažno okončanje krivičnog postupka.¹⁹

U teoriji postoji i suprotno mišljenje prema kom bi sud trebao da cijeni cjelishodnost prekidanja postupka.²⁰

Građanskopravna odgovornost je znatno šira i ne iscrpljuje se u krivičnopravnoj odgovornosti. Sud je u parničnom postupku u pogledu postojanja krivičnog djela i krivične odgovornosti vezan za pravosnažnu osuđujuću presudu krivičnog suda. Međutim, kad je krivični postupak u toku, stav sudske prakse je da se parnični postupak u kome oštećeni ostvaruje svoj odštetni zahtjev ne može prekinuti.

Dakle, parnični sud ne može da sudi suprotno presudi krivičnog suda o postojanju krivičnog djela i krivične odgovornosti, ali parnični sud samostalno rješava o čitavom nizu pitanja značajnih za utvrđivanje građanskopravne odgovornosti: kakva je šteta nastala; da li između krivičnog djela i nastale štete postoji uzročna veza, da li je tuženi krivičnim djelom pričinio štetu u određenoj visini.²¹

---

¹⁹ Vrhovni sud Slovenije, PŽ-221/71 od 24.06.1971. godine.

²⁰ Vidi: Poznić, B., Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, br. 6/1973, str. 90.

²¹ Odgovornost u građanskom pravu je šira od odgovornosti u krivičnom pravu, sud je u parničnom postupku vezan samo za odluku krivičnog suda u pogledu postojanja krivičnog djela i krivične odgovornosti (član 12 stav 3 Zakona o parničnom postupku) i nije isključena mogućnost da parnični sud utvrdi da je i oštećeni kriv za štetu nastalu krivičnim djelom. Sud može u parničnom postupku da, kao o prethodnom pitanju, odlučuje i o pitanju koje bi u krivičnom postupku bilo predmet odluke o glavnoj stvari, kao što je postojanje krivičnog djela i krivične odgovornosti učinio, ali samo u slučaju ako ne postoji krivična presuda koja bi vezivala parnični sud u smislu člana 12 stav 3 Zakona o parničnom postupku. Međutim, stepen krivice za nastanak štete cijeni se prema pravnim pravilima građanskog prava bez obzira da li je krivično djelo izvršeno sa umišljajem ili iz nehata. U parničnom postupku mogu se utvrđivati činjenice u pogledu okolnosti nastanka štete, koje uslovljavaju stepen

Parnični sud nije vezan konstatacijom krivičnog suda da je za udes isključivo kriv optuženi, jer činjenica da je i oštećeni svojim ponašanjem doprinio nastupanju štetnog događaja ne utiče na postojanje odgovornosti optuženog. Takođe parnični sud nije vezan stanovištem krivičnog suda o srazmjeri odgovornosti oštećenog i štetnika.²²

U parničnom postupku sud nije vezan za pravosnažnu presudu krivičnog suda kojom je optuženi oslobođen optužbe.²³

Prema licu koje je odgovorno za štetu oštećeni može istaći odštetni – imovinskopravni zahtjev i u krivičnom postupku koji se vodi protiv štetnika. U krivičnom postupku imovinskopravni zahtjev oštećeni može da istakne samo prema okrivljenom, tj. u krivičnom postupku koji se vodi protiv osiguravaniка oštećeni ne može istovremeno da ističe i zahtjev za naknadu štete prema osiguravaču. Zakonske odredbe o pravu oštećenog na direktni zahtjev prema osiguravaču odnose se samo na parnični postupak.²⁴

Međutim, kao što smo rekli, u praksi se najčešće istovremeno vodi krivični postupak i parnični postupak za naknadu štete. Tako da, u situaciji kad je parnični postupak već u toku, stranke u krivičnom postupku ne postavljaju imovinskopravni zahtjev za naknadu štete. Ukoliko bi stranka i postavila imovinskopravni zahtjev u krivičnom postupku, sud bi mogao pozivajući se na odredbu člana 103 Zakona o krivičnom postupku Republike

---

krivice odgovornog lica, a radi eventualne primjene pravnog pravila o podijeljenoj odgovornosti.

Vrhovni sud Republike Srpske, Rev-203/05 od 15.03.2007. godine.

²² Pitanje u kojoj mjeri je nastanku štete doprinio štetnik koji je i krivično osuđen za odgovarajuće krivično djelo a u kojoj mjeri je u tome doprinio oštećeni, je pitanje koje samostalno rješava sud u parnici za naknadu štete i u tome nije vezan stanovištem krivičnog suda.

Vrhovni sud Jugoslavije, Rev. 234/67.

²³ Krivična presuda kojom je vozač kamiona tuženog preduzeća oslobođen od optužbe zbog krivičnog djela ugrožavanja javnog saobraćaja je bez uticaja na građanskopravnu odgovornost tuženog preduzeća za štetu prouzrokovanu istom radnjom, pa se može u parničnom postupku utvrditi nepravilna i nepropisna vožnja vozača kamiona i tuženog preduzeća i uzročna veza između ovakve vožnje na nastalu štetu.

Vrhovni sud Srbije, Gž. 3958/71.

²⁴ Zajednica osiguranja ne može da bude procesni subjekt u krivičnom postupku koji se vodi protiv okrivljenog koji je osiguran od odgovornosti za štetu nanijetu trećim licima, niti se zajednica osiguranja u krivičnom postupku može obavezati na naknadu štete.

Zaključci savjetovanja predstavnika krivičnih odjeljenja republičkih vrhovnih sudova i sudija Krivičnog odjeljenja Vrhovnog suda Jugoslavije, koje je održano 26. i 27.12.1968. godine, u Beogradu, zaključak pod brojem 10. Zbirka sudskih odluka, knjiga četrnaesta, sveska prva, 1969.

Srpske²⁵ (u daljem tekstu: Zakon o krivičnom postupku RS), da stranku sa imovinskopravnim zahtjevom uputi na parnični postupak. Prema odredbi člana 103 Zakona o krivičnom postupku RS, imovinskopravni zahtjev koji je nastao usljed izvršenja krivičnog djela raspraviće se na prijedlog ovlašćenih lica u krivičnom postupku ako se time ne bi znatno odugovlačio sam krivični postupak (imovinskopravni zahtjev se može odnositi na naknadu štete, povrat stvari ili poništenje određenog pravnog posla).

Isticanje prigovora oštećenom licu

S obzirom da oštećeni ima pravo na direktni zahtjev prema osiguravaču, od tog zahtjeva ne bi imao velike koristi ako bi osiguravač mogao isticati brojne prigovore, pa je iz tog razloga značajno odrediti na koje prigovore osiguravač ima pravo, a na koje nema.

Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS, odredbom člana 11 stav 1 predviđa, da osiguravač ne može isticati prigovore, koji proizilaze iz polise osiguranja, protiv zahtjeva za naknadu štete koji oštećena strana podnese osiguravaču. Osiguravač koji je oštećenoj strani isplatio naknadu ima protiv osiguranika, ugovarača osiguranja ili vozača, zakonom određena regresna prava. Prema stavu 2 istoga člana, prigovor raskida ili isteka ugovora o osiguranju se može isticati prema oštećenim trećim stranama samo ako se nezgoda desila 15 dana poslije dana kada je osiguravač dao obavještenje o raskidu, odnosno 15 dana po obustavi ili isteku ugovora. Slično rješenje sadrži i član 12 Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila FBiH, s tim da ne sadrži odredbu člana 11 stav 2 Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS, koja uglavnom spada u nedozvoljene prigovore i u praksi može stvoriti određene dileme.

U Srbiji prema odredbi člana 87 Zakona o osiguranju imovine i lica, ako je oštećeno lice istaklo odštetni zahtjev prema osiguravaču, osiguravač ne može u odgovoru na takav zahtjev isticati prigovore koje bi na osnovu zakona ili ugovora o osiguranju mogao istaći prema osiguraniku zbog nepridržavanja zakona ili ugovora. Osiguravač koji naknadi štetu oštećenom licu stupa u njegovo pravo prema licu odgovornom za štetu, za iznos isplaćene naknade, kamatu od isplate naknade i troškove postupka, ako obaveza društva nije nastupila prema uslovima ugovora o osiguranju od odgovornosti. Isto rješenje sadrži i odredba člana 30 Nacrta novog zakona.

---

²⁵ «Službeni glasnik RS» br. 50/03.

Osiguravač prema oštećenom ne bi mogao isticati dvije vrste prigovora: prigovore iz zakona i prigovore iz ugovora o osiguranju od odgovornosti.

Prigovori koje osiguravač ne može isticati a koji proizilaze iz zakona su npr.: prigovor da je ugovor o osiguranju ništav jer je ugovarač osiguranja prilikom zaključenja ugovora namjerno dao lažne podatke o činjenicama koje su značajne za ocjenu rizika; prigovor da je početak pokrića iz osiguranja odložen iz razloga što premija nije plaćena; prigovor da je vozač namjerno prouzrokovao štetu.

Osiguravač prema oštećenom licu takođe ne bi mogao da ističe ni prigovore koji umanjuju ili isključuju njegovu obavezu po osnovu ugovora o osiguranju, npr. prigovor da je osiguranje zaključeno uz određeno učešće osiguranika u svakoj šteti (franšinza), tako da prema ugovoru o osiguranju od odgovornosti osiguravač nije u obavezi da naknadi taj iznos štete; prigovor da je obaveza osiguravača isključena iz razloga što je u trenutku saobraćajne nezgode vozilom upravljao vozač pod dejstvom alkohola ili vozač bez odgovarajuće vozačke dozvole, što predstavlja rizike koji su isključeni iz osiguranja; prigovor da je šteta prouzrokovana za vrijeme dok je vozilo učestvovalo na trkama, a da taj rizik nije bio posebno pokriven osiguranjem.

Osiguravač ne bi mogao isticati ni prigovore da osiguranik nije prijavio nastupanje osiguranog slučaja u određenom roku ili da nije obezbijedio sva dokazna sredstva o svojoj odgovornosti i visini štete.

Dakle, prigovore koje osiguravač može da ističe prema osiguraniku, osiguravač ne bi mogao da koristi u odnosima prema oštećenom (naprijed navedeni član 11 stav 2 Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS, predstavlja izuzetak od ovog pravila), ali sve one prigovore koje osigurano lice može da istakne prema oštećenom, mogao bi da koristi i osiguravač u odgovoru na odštetni zahtjev koji je prema njemu postavljen.²⁶ U ovu kategoriju prigovora spadaju prigovori: da ne postoji odgovornost osiguranog lica za prouzrokovanu štetu; da je šteta prouzrokovana višom silom; da je odštetni zahtjev previsok; da je osiguranjem pokrivena samo šteta do iznosa osigurane sume; da šteta nije prouzrokovana upotrebom motornog vozila; da lice koje je podnijelo odštetni zahtjev ne spada u krug trećih lica koja imaju pravo na naknadu štete po osnovu zaključenog ugovora o osiguranju od odgovornosti; da je potraživanje na naknadu štete zastarjelo,

---

²⁶ Ovo pravilo izričito predviđa član 13 stav 3 francuske uredbe iz 1959. godine; član 18 italijanskog zakona iz 1969. godine.

da je ugovor o osiguranju kojim je pokrivena šteta čiju naknadu oštećeni traži zaključen sa nekim drugim osiguravačem itd.

Odredbе o zabrani osiguravača da ističe određene prigovore, opet imaju za cilj zaštitu oštećenih lica, a samom osiguravaču ostaje da u regresnom postupku naplati svoja potraživanja od lica koje je odgovorno za štetu, uz kamate i troškove ako nije nastupila njegova obaveza prema uslovima ugovora o osiguranju od odgovornosti. Npr. ukoliko je vozač u trenutku saobraćane nezgode upravljao motornim vozilom u alkoholisanom stanju i trećem licu prouzrokovao štetu, osiguravač je u obavezi da obešteti oštećeno lice, a od samog vozača bi imao pravo da se regresira za isplaćeni iznos.

Kao što smo ranije naveli za razliku od zakonskih rješenja u Federaciji BiH i zemalja u okruženju, član 11 stav 2 Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS, daje pravo osiguravaču da prema oštećenom ističe određene prigovore koje proizilaze iz samog ugovora o osiguranju.

Takva rješenja sadrže npr. član 13 belgijskog zakona iz 1956. godine: osiguravač može prema oštećenom isticati da je ugovor o osiguranju od odgovornosti lica koje je prouzrokovalo štetu ništav, raskinut ili da je njegovo dejstvo obustavljeno. Takav prigovor može se isticati tek ako se šteta desila po isteku šesnaestog dana od momenta kada je osiguravač obavještenje o nekoj od ovih činjenica uputio nadležnom organu, s tim da se obavještenje mora izvršiti preporučenim pismom.

Njemački zakon iz 1965. godine, isto tako dozvoljava da se okolnost koja ima za posljedicu nepostojanje ili prestanak dejstva osiguranja istakne prema oštećenom tek ako se šteta desila po isteku mjesec dana od momenta kada je osiguravač o tome obavijestio nadležni organ. Isto pravilo važi i u slučaju kad je osiguranje normalno isteklo zbog proteka roka na koji je bilo zaključeno.

Engleski zakon iz 1972. godine, takođe predviđa mogućnost da osiguravač prema trećem oštećenom licu može isticati prigovor da je ugovor o obaveznom osiguranju raskinut.

Sudska nadležnost

Kako odredbe Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS, Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila FBiH, kao i u Srbiji Zakona o osiguranju imovine i lica ne sadrže odredbe u vezi sa

sudskom nadležnošću, to se u pogledu sudske nadležnosti primjenjuju opšti propisi.²⁷

U Republici Srpskoj prema odredbi člana 27 Zakona o parničnom postupku (u daljem tekstu: Zakon o parničnom postupku RS),²⁸ ako zakonom nije određena isključiva mjesna nadležnost nekog drugog suda, za suđenje je nadležan sud koji je opšte mjesno nadležan za tuženog. U slučajevima predviđenim zakonom za suđenje je pored suda opšte mjesne nadležnosti nadležan i drugi određeni sud. Član 32 Zakona o parničnom postupku RS propisuje, da je za suđenje u sporovima o vanugovornoj odgovornosti za štetu, pored suda opšte mjesne nadležnosti, nadležan i sud na čijem je području štetna radnja izvršena ili sud na čijem je području štetna posljedica nastupila. Ako je šteta nastala usljed smrti ili teške tjelesne povrede, nadležan je i sud na čijem području tužitelj ima prebivalište, odnosno boravište. Stav 3 istoga člana, propisuje da se se odredbe člana 32 odnose i na sporove za naknadu štete trećim licima protiv društava za osiguranje.

Zastarjelost direktne tužbe

Na zastarjelost neposrednog zahtjeva oštećenog lica prema osiguravaču primjenjuju se pravila građanskog prava o naknadi štete.

Prema odredbama člana 380. stav 5. Zakona o obligacionim odnosima, neposredan zahtjev trećeg oštećenog lica prema osiguravaču zastarijeva za isto vrijeme za koje zastarijeva njegov zahtjev prema osiguraniku odgovornom za štetu.

I prije donošenja Zakona o obligacionim odnosima sudska praksa je zahtjev oštećenog prema osiguravaču po osnovu obaveznog osiguranja, tretirala kao zahtjev za naknadu štete, koji zastarijeva za tri godine.²⁹

Kako naš zakon ne sadrži odredbe o početku toka zastarjelosti direktne tužbe, trebalo bi primijeniti odredbe Zakona o obligacionim odnosima, prema kojima zastarjelost počinje da teče od dana kada je oštećeni saznao za štetu i lice koje je štetu učinilo (član 376 stav 1). Ako bi se

---

²⁷ U belgijskom zakonu iz 1957. godine, nalaze se i odredbe o sudskoj nadležnosti. Prema članu 7 navedenog zakona, oštećeni može tužiti društvo za osiguranje sudu mjesta gdje se desio događaj koji je prouzrokovao štetu, sudu koji je nadležan prema mjestu prebivališta oštećenog ili sudu koji je nadležan prema mjestu sjedišta društva za osiguranje.

²⁸ "Službeni glasnik RS" br. 58/03.

²⁹ Viši privredni sud Beograd, Sl. 666/71 od 25.06.1971. godine.

dogodilo da oštećeni ne sazna istovremeno za štetu i za štetnika, u takvim slučajevima rok zastarjelosti bi počeo da teče od momenta kada se ostvari i drugi potreban uslov (tj. saznanje za štetu, odnosno saznanje o štetniku).

Ukoliko oštećeni podigne tužbu protiv osiguravača u odnosu na njega će nastupiti prekid zastarjelosti, pa se postavlja pitanje da li će prekid zastarjelosti tada nastupiti i protiv osiguranika, iako protiv njega nije podnesena tužba. Mišljenja smo da u tom slučaju ne bi došlo do prekida zastarjelosti u odnosu na osiguranika.

U teoriji je izraženo mišljenje da bi zakonom trebalo izjednačiti položaj osiguravača i njegovog osiguranika koji je odgovoran za štetu, tako da zastoј i prekid zastarjelosti prema osiguraniku koji je odgovoran za štetu ima isto dejstvo i u pogledu zastarjelosti potraživanja prema osiguravaču i obrnuto.³⁰

Likvidacija odštetnog zahtjeva

Treba napomenuti da u praksi društva za osiguranje često ne izlaze u susret zahtjevima oštećenih lica za naknadu štete prouzrokovane u saobraćajnoj nezgodi. Društva za osiguranje u mnogim slučajevima ne postupaju efikasno po odštetnim zahtjevima i pristaju na isplatu veoma niskih iznosa na ime naknade štete pa su oštećeni najčešće primorani da zaštitu svojih prava ostvaruju na sudu.

Najnovije izmjene Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS upravo imaju za cilj da sam odštetni zahtjev učine što efikasnijim.

Naime, izmjene Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS obavezuju društva za osiguranje, odnosno Zaštitni fond Republike Srpske, da u slučaju neimovinske štete najkasnije u roku od 30 dana, a u slučaju imovinske štete najkasnije u roku od 14 dana od dana podnošenja odštetnog zahtjeva, oštećenom licu dostavi:

- obrazloženu ponudu za naknadu štete, ako su odgovornost za naknadu štete i visina štete nesporni ili
- detaljno obrazloženi odgovor, ako su odgovornost za naknadu štete ili visina štete sporni, kao i ako nije dostavljena sva potrebna dokumentacija ili dokazi za utvrđivanje osnova ili visine naknade štete.

U slučaju da je obaveza društva za osiguranje djelimično sporna ili da je iznos naknade štete sporan ili se ne može utvrditi konačan obračun naknade štete u propisanom roku, društvo za osiguranje je dužno da obra-

---

³⁰ Vidi: Filipović, A., op. cit. str. 315.

čuna i isplati iznos nespornog dijela svoje obaveze koji će se smatrati djelimičnim i nepotpunim izmirenjem obaveze do njenog konačnog obračuna.

Izmjene Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS dalje propisuju, da su ništave odredbe vansudskih nagodbi između društva za osiguranje i oštećenog lica kojim se određuju duži rokovi od rokova utvrđenih Zakonom o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS ili se isplata naknade štete uslovljava odricanjem od bilo kojih drugih zakonskih prava oštećenih lica koja im pripadaju po osnovu ugovora o osiguranju. U slučaju neimovinske štete, u postupku pred društvom za osiguranje, oštećeno lice ima pravo da priloži i nalaz i mišljenje vještaka kojeg je lično izabralo.

Zaključak

Na kraju bismo istakli da je jedan od osnovnih ciljeva osiguranja od odgovornosti, zaštita trećih, oštećenih lica. Da bi ovaj cilj bio ispunjen, smatramo da se društva za osiguranje moraju pridržavati zaključenog ugovora o osiguranju, kao i uslova za osiguranje (koji su sastavni dio ugovora), te da društva za osiguranje moraju ispuniti svoju obavezu, onda kada je nesporno utvrđeno da ona postoji. Cilj osiguranja od odgovornosti svakako jeste da se obezbijedi naknada oštećenom licu (tako što će osiguravač izvršiti svoju obavezu u slučaju kad ona postoji prema zaključenom ugovoru i uslovima osiguranja, na način što će obeštetiti treće, oštećeno lice), a potom se može raspravljati pitanje odgovornosti i konačnog snošenja tereta te naknade u drugom planu – u odnosima između osiguravača i osiguranika.

Najnovije izmjene Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS upravo imaju za cilj da postupak likvidacije odštetnog zahtjeva učine što efikasnijim.

Vidjeli smo da član 11 stav 2 Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila RS, predstavlja izuzetak od opšteg načela na kojima počiva obavezno osiguranje. U cilju što potpunije zaštite oštećenih lica, ne bi trebalo razlikovati obavezu osiguravača prema oštećenom licu od obaveze osiguranika koji je odgovoran za štetu.

Ne treba zaboraviti da od evropskih zemalja Bosna i Hercegovina prednjači po broju saobraćajnih nezgoda i da pored aktivnosti koje su usmjerene u cilju zaštite žrtava saobraćajnih nezgoda, svakako treba preuzeti i određene aktivnosti u cilju smanjenja broja saobraćajnih nezgoda.

